

newsLetter

ženy a věda

K NEJEDNOZNAČNÉMU VZTAHU VĚDY A SPOLEČNOSTI

KVĚTEN 2010

OBSAH

■ **TÉMA: VĚDA VE SPOLEČNOSTI**

■ **OCENĚNÍ PRO ŽENY VE VĚDĚ**

■ **KNIŽNÍ NOVINKA**

■ **MEDIÁLNÍ OKNO**

■ **DETEKTOR MARCELY LINKOVÉ**

■ **NOVINKY Z INFOMATU**

NEWSLETTER květen 2010

Měsíčník newsLetter vydává bezplatně NKC-ŽV, projekt Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. financovaný v rámci programu EUPRO MŠMT (kód OK 08007). ISSN 1801-7339

Adresa redakce Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce Alice Červinková, Kateřina Cidlínská, Marcela Linková, Hana Tenglerová, Marta Vohlídalová

Grafika Anna Issa Šotolová

Příspěvky zasílejte na news@zenyaveda.cz
newsLetter lze objednat na webových stránkách www.zenyaveda.cz

Toto číslo newsLetteru věnujeme otázkám, které se dotýkají vztahu vědy a společnosti. Pozice vědy ve společnosti se po dlouhých letech postupně stává veřejným tématem. Velkou roli v tom hrála politická rozhodnutí činná v rámci Rady pro výzkum, vývoj a inovace a politiků, průmyslníků a vědců, kteří byli s touto radou – dnes už můžeme říci minulou – spojeni. Rozhodnutí týkající se metodiky hodnocení vědecké práce a s ní spojeného financování vyvolalo řadu polemických reakcí a protestů. Postupně z protestů začala krystalizovat debata, která se týká obecně spravování vědy a její pozice ve společnosti. Tato diskuse se odehrává často v politickém a akademickém prostoru odděleně. Kulaté stoly, které byly ustaveny jako diskusní platforma mezi vědci a politiky, se uskutečnily za zavřenými dveřmi a velmi brzy skončily, aniž by navázala nějaká další platforma setkávání. V hlavním článku tohoto tématu přinášíme obraz debaty, ve které se setkali vědci s politiky a diskutovali společně o vztazích mezi akademickou a politickou sférou ve veřejném prostoru divadla Archa. Můžeme jen doufat, že na tuto debatu navážou další setkání.

Ačkoliv nelze říct, že diskuse o pozici vědy je v českém prostředí obzvláště silná a celospolečenská, přibývá na tomto poli těch, kteří se k tématu vyjadřují a k diskusi tak přispívají. V newsLetteru se mimo jiné dočtete o televizní diskusi, kde se sešli vědci, úředníci a politici v rámci pořadu Kontexty. Obě dvě debaty lze zpětně zhlédnout na internetu, u článků najdete webové odkazy.

V debatách zasahujících vztah vědy a společnosti se často dostávají do popředí témata, která souvisejí s autonomií vědy. Autonomie vědecké sféry je výsledkem velmi konkrétních

rozhodnutí, která určují míru závislosti akademického výzkumu na politických rozhodnutích (a také postojích veřejnosti).

Různé přístupy akademické komunity k veřejnosti zobrazili studující Imperial College v krátkém videu, o kterém přinášíme informaci na straně 6.

Nizozemský sociolog Dick Pels, který se mimo jiné zabývá právě otázkami souvisejícími s autonomií vědy, navrhl pro promyšlení vztahu mezi vědou a společností model sociálního trojúhelníku. Na jednom z vrcholů je umístěná věda a kultura, na druhém trh a ekonomie a na třetím politika a stát. Tyto tři body se neustále ovlivňují v procesech kulturizace, ekonomizace a politizace. Podle Pelse ale dva procesy (politizace a ekonomizace) nabývají vrchu nad třetím (kulturizace), a objevují se tak tlaky, aby věda byla více řízena politickými a tržními principy. Pels uvažuje o těchto vztazích v temporální dimenzi, hovoří o tlaku na zrychlování vědecké práce a obhajuje nutnost toho, aby věda bránila uspěchaným pořádkům dalších dvou sfér a zachovala si svůj vlastní rytmus a tempo práce.

Přejeme vám do nadcházejících letních měsíců dostatek času a soustředění na výzkum a zároveň doufáme, že tímto číslem přispějeme k promyšlení vztahů mezi vědou, společností a politikou.

Alice Červinková

VĚDA VE SPOLEČNOSTI – PŘEŽIJE ČESKÁ VĚDA VOLBY 2010?

Alice Červinková

V SOBOTU 24. DUBNA PROBĚHLA V DIVADLE ARCHA DEBATA POD NÁZVEM „VĚDA VE SPOLEČNOSTI – PŘEŽIJE ČESKÁ VĚDA VOLBY 2010?“, KTEROU ORGANIZOVÁLO FÓRUM VĚDA ŽIJE! ZA PŘÍSPĚNÍ DIVADLA ARCHA, KULTURNÍHO ČTRNÁCTIDENÍKU A2 A OPEN SOCIETY FUND. DO DEBATY BYLI PŘÍZVÁNÍ ZÁSTUPCI A ZÁSTUPKYNĚ AKADEMICKÉ OBCE A POLITICKÝCH STRAN.

Takto nastavená debata, kdy se společně na jednom místě sešli zástupci akademické obce a politických stran, se odehrávala v českém kontextu vůbec poprvé. To se odrazilo také v dramaturgii, kdy vědci a politici předkládali své názory a postoje ke vztahu mezi vědou a politikou a vědou a společností, ale k živějším diskusím či konfrontacím nedocházelo. Moderátorka pořadu určovala strukturu i rytmus debaty, ve které byli jednotliví mluvčí vyzýváni, aby se v krátkém čase vyjadřovali k určitým tématům či otázkám. Výsledkem byla málo ohebná struktura, na druhou stranu dostali prostor všichni zúčastnění a bylo možné vyslechnout různost postojů a důrazů, které měli hosté v krátkém časovém limitu možnost představit. Diskuse mezi vědci a politiky pokračovala po skončení této veřejné části rozhovory mezi čtyřma očima, v rámci kterých měly obě strany možnost se navzájem poznat a diskutovat tvář v tvář (viz rámeček).

Vědu v diskusi zastupovali: bývalý předsedové AV ČR fyzioložka a biochemička Helena Illnerová (Fyziologický ústav AV ČR) a fyzikální chemik Rudolf Zahradník (Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR), dále psycholog a prorektor pro rozvoj UK Stanislav Štech (Pedagogická fakulta UK), matematicka a fyzička a prorektorka pro vědu a výzkum Masarykovy univerzity Jana Musilová, molekulární biolog Petr Svoboda (Ústav molekulární genetiky AV ČR) a historička umění Milena Bartlová (Filozofická fakulta MU Brno). Politické strany reprezentovali europoslanci Jiří Havel (ČSSD) a Miloslav Ransdorf (KSCM), předseda Strany zelených

Ondřej Liška, předsedkyně Evropské demokratické strany Jana Hybášková (kandidátka EDS/KDU-ČSL do Poslanecké sněmovny), Jan Vitula (TOP 09) a Zdeněk Vostracký (ODS). Mnozí z těch, kteří zasedli na straně politiků, měli či mají zkušenost s akademickým prostředím a také se na něj často odvolávali. Zdeněk Vostracký i Jiří Havel jsou stále akademicky činní, Zdeněk Vostracký je profesorem na Fakultě elektrotechnické Západočeské univerzity v Plzni, kde v letech 1998–2004 působil jako rektor, a Jiří Havel je docentem a vedoucím katedry na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd UK. Miloslav Ransdorf působil v 80. letech jako asistent na FF UK, kde získal aspiranturu, a do roku 1992 pracoval v Prognostickém ústavu ČSAV.

Přítomní se také více či méně shodli na tom, že vědci a politici spolu komunikují, ale bohužel jde příliš často o komunikaci, která se týká partikulárních zájmů, a ne stavu české vědy jako celku.

Psala jsem o různosti názorů – u politických stran lze rozdílné postoje k vědě a vědní politice očekávat, u vědců tak samozřejmě toto očekávání být nemusí. Ukázalo se ale, jak různorodě vědci přistupují k tématu, které diskusi rámovalo, tedy ke vztahu vědy a společnosti. Na diskusi se samozřejmě odrazilo to, že se odehrávala měsíc před volbami a zástupci politických stran přicházeli se spíše mlhavými představami o pozici vědy. Kromě proklamací, že věda je prioritou české společnosti a strany, kterou zastupují, příliš konkrétní vyjádření k tomu, jakým způsobem by měla být věda spravována, neposkytli. Jana Hybášková hovořila o tom, že přichází se zkušeností z evropské politiky, kde se klade důraz na konsensus, jehož roli by chtěla podtrhnout i při řešení současné situace. K tomu se připojili více či méně i ostatní politici.

Diskuse zahrnovala různé směry komunikace mezi vědci, politiky a společností. Vzhledem k současné situaci ve vědě a k přítomnosti vědců a politiků mezi diskutujícími se řeč stáčela především ke vztahu mezi vědou a politikou a vztah vědy a širší společnosti zůstal trochu na okraji. Vědci zdůrazňovali, že je důležité, aby – jak to vyjádřila Jana Musilová – nezůstávali pouze v roli pouze v roli „připomínkových míst“, ale aktivněji se podíleli na tvorbě vědních a vzdělávacích politik a přicházeli s vlastními představami. Tuto politiku prosazuje a rozvíjí také v kontextu aktivit Jednoty českých matematiků a fyziků, která v průběhu posledních dvou let systematicky vystupuje vůči zaváděným politickým opatřením ve vědě a vzdělávání a snaží se aktivizovat akademickou obec k činnosti v této oblasti. Stanislav Štech se k ní připojil s tím, že je potřeba politizovat tyto otázky, ne „politikařit“, ale vrátit je do centra zájmu a překonat mýtus nepolitičnosti vědy.

Tématem, které se v diskusi objevovalo opakovaně, bylo řízení, či – jak zdůraznila Helena Illnerová – spíše koordinování vědy. Toto není „slovíčkaření“, pojmenovala totiž významný rys, a to právě způsob a míru zapojení politiků a úředníků na straně jedné a akademické obce na straně druhé do přerozdělování financí a určování výzkumných priorit. Konkrétně také byla řeč o roli Rady pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI) v následujícím období a o případném zřízení nového ministerstva, které by vědu řídilo a administrovalo. Mezi diskutujícími panovala ve velké míře shoda, že RVVI nemůže pokračovat v takovém formátu, v jakém působila doposud – a to nejen co se týká personálního složení (jmenování nové rady dělilo od data konání diskuse jen několik dnů, ale vzhledem k tomu, že se její jmenování odsouvalo od začátku tohoto roku, nebyl tento fakt zcela zřejmý), ale také co se týká jejich kompetencí. Stanislav Štech opakovaně upozornil na to, že zákon, podle kterého byla Rada zřízena, odporuje kompetenčnímu zákonu. Spíše než k ustavení nového ministerstva se přítomní klonili k transformaci povinností a odpovědností stávající Rady, případně k přesunutí její práce znovu pod MŠMT, alespoň do doby, než bude tato otázka vyjasněna. Hlavní kritika práce RVVI se týkala velké politické a rozhodovací moci, kterou Rada vykonávala, aniž by její členové nesli politickou odpovědnost za své rozhodování. Petr Svoboda se ve chvíli, kdy měli vědci možnost politikům položit konkrétní otázky, na ně obrátil s tím, zda by byli ochotni přenechat rozhodování o rozdělování financí vědcům. Podle Jiřího Havla ale RVVI, ve které byli přítomni vědci, rozhodovala – došlo k „záměně politického parlamentu za jiný parlament“ a k lobbingu docházelo také. Jana Musilová uvedla, že nejde ani tak o to, kdo bude rozhodovat, ale jak bude rozhodovat. Důležité podle ní je, aby rozhodování bylo vedené odborností, otevřeností a transparentností s tím, že odbornost stojí na prvním místě.

Přítomní se také více či méně shodli na tom, že vědci a politici spolu komunikují, ale bohužel jde příliš často o komunikaci, která se týká partikulárních zájmů, a ne stavu české vědy jako celku. Přenesení diskuse do veřejného prostoru – tak, jak se to stalo v této debatě – může být slibným začátkem toho, že vědci a politici budou komunikovat o tématech, která partikulární zájmy přesahují, a budou v těchto debatách pokračovat i na dalších úrovních. Veřejné diskuse nemohou zabránit snahám prosadit vlastní zájmy v politickém zákulisí, ale mohou pomoci těm, kteří se snaží o otevřenou diskusi a proměnu české vědy a šířejí o vyjasnění jejího postavení ve společnosti. Jedna věc je, že je nutné vnést do vědních a vzdělávacích politik odbornost, transparentnost a odpovědnost, potřeba je ale také debatovat subtilnější témata, která vztah mezi vědou, politikou a společností přináší. Formát veřejných debat či pokračování kulatých stolů, u kterých by zasedali politici a vědci, by mohl pomoci tuto diskusi podnitit, rozvíjet a kultivovat.

Přítomní vědci odpovídali na otázku „Co na vás jako na zástupce badatelské obce nejvíce zapůsobilo?“ pro Akademický bulletin. Více na http://abicko.avcr.cz/cs/sd/novinky/hlavni-stranka/news_0354.html.

SPEED DATING

Za zavřenými dveřmi u jedenácti stolečků s květinou a svíčkou hovořilo a smálo se jedenáct politiků s dvanácti akademiky. Přítomní a zvuková kulisa navodily intimní atmosféru umožňující mluvit mezi čtyřma očima na jakékoli téma. Jediným omezením byl časový limit pěti minut, po jejichž uplynutí se diskutující politici posunuli o jednu pozici dále po směru hodinových ručiček. V dočasně vytvořené kavárně si dali „rychlý rande“ Jiří Havel (ČSSD), Miloslav Ransdorf (KSČM), Jana Hybášková (EDS/KDU-ČSL), Jan Vitula (TOP 09), Milan Bičík (KSČM), Lukáš Franta (KDU-ČSL), Miroslav Krejča (ČSSD), Zdeněk Vostracký (ODS), Jiří Dienstbier (ČSSD), Jiří Janata (SZ), Matěj Stropnický (SZ) s historikem Pavlem Himlem, molekularním genetikem Stanislavem Kmochem, imunoložkou Blankou Říhovou, chemikem Pavlem Hobzou, socioložkou Irenou Smetáčkovou, historičkou umění Milenou Bartlovou, fyzioložkou a biochemičkou Helenou Illnerovou, matematickou a fyzičkou Janou Musilovou, molekularním biologem Petrem Svobodou, psychologem Stanislavem Štechem a fyzikálním chemikem Rudolfem Zahradníkem.

Michaela Vojtková

foto: Renaud Dejarnac

PLODY ČESKÉ VĚDY – OCHUTNÁVKA

„Jaké plody by měla v budoucnu přinášet česká věda a jak by se měla šlechtit?“ zeptali se organizátoři výstavy z řad členů občanského sdružení Věda žije! Nápad uspořádat tuto výstavu vznikl, protože chtěli studentům, vědcům i široké české veřejnosti usnadnit orientaci v české vědní politice. Věda žije! se touto výstavou v rámci diskusního odpoledne snažila především zprostředkovat dialog mezi vědci a politiky. Ovoce (a zelenina) na fotografiích symbolizuje plody vědecké práce a všem fotografovaným byla zároveň položena stejná otázka. Vznikla tím velmi zajímavá mozaika odpovědí, jejichž následování by jistě nebylo chybou. Věda žije! tímto způsobem ukazuje, že jde o téma dlouhodobého charakteru, jde o budoucnost vzdělání a vědy v České republice. Odpověď Václava Cílka mluví za vše: „V tomto často iracionálním a manipulovaném světě by věda měla fungovat jako strážce obecné racionality a prohlubovat naše vztahy k věcem, přírodě, vesmíru a nám samým. Měla by dávat odpovědi na otázky, které potřebujeme znát.“

Michaela Vojtková

foto: Michael Komm

foto: Martin Mádľ

foto: Martin Mádľ

MONIKA VILÉMOVÁ

Jaké plody by měla v budoucnu přinášet česká věda a jak by se měla šlechtit?

Z obecného hlediska platného pro všechny vědní obory je nejdůležitějším „plodem“ výchova mladých vědců. Začlenění mladých lidí do výzkumných ústavů a jejich spolupráce se zkušenými vědeckými autoritami na domácí i mezinárodní úrovni je nejlepším způsobem šlechtění české vědy. Takové plody se potom postarají o úspěch českého výzkumu...

Ing. Monika Vilémová, vystudovala Fakultu jadernou a fyzikálně inženýrskou, zaměření Stavba a vlastnosti materiálů. V letech 2007–2008 působila v Center for Thermal Spray Research, Stony Brook University, USA. V současné době se těší z práce v oddělení materiálového inženýrství Ústavu fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i., kde se jako zaměstnanec a doktorand věnuje studiu unikátních plazmově nanášených vrstev (tzv. nástržků). Zaměřuje se na studium adhezivního porušování těchto materiálů při různých způsobech zatěžování. Poznatky výzkumu přispějí k pochopení chování nástržků v technické praxi, tj. oddálení či úplnému zamezení selhání nástržků, a tedy ztrátě jejich ochranné funkce, vývoji odolnějších nástržků a prodloužení životnosti součástí s nástržky.

IRENA SMETÁČKOVÁ

Jaké plody by měla v budoucnu přinášet česká věda a jak by se měla šlechtit?

Věda může být zdrojem pozitivních změn ve společnosti, protože má charakter motoru a zrcadla (v závislosti na typu poznání). Bohužel v českém prostředí takovou úlohu, podle mých zkušeností, spíše nezastává. Aby ji mohla plnit, považovala bych za přínosné: aby se investovalo do podmínek pro vědeckou práci, které dovolují generovat originální nápady; aby se skutečně respektovaly a vzájemně poznávaly jednotlivé vědní obory; aby byla zdůrazňována společenská zodpovědnost vědy a nebyla znevažována sociální angažovanost vědců a vědkyň; aby politická reprezentace činila svá rozhodnutí na základě znalosti věcí, které jim může nabídnout věda.

PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D. (*1976), vystudovala obor sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a obor psychologie a pedagogika na Pedagogické fakultě téže univerzity. Získala doktorát v oboru pedagogická psychologie. V současné době vyučuje na katedře psychologie Pedagogické fakulty UK. Zaměřuje se zejména na problematiku školní socializace, genderových nerovností ve vzdělávání a vývoje genderové identity v prostředí školy. Realizovala několik výzkumů a projektů s širokým dopadem na pedagogickou praxi.

MARCELA LINKOVÁ

Jaké plody by měla v budoucnu přinášet česká věda a jak by se měla šlechtit?

Myslím, že vědci a vědkyně a lidé odpovědní za vědní politiku musí do budoucna nově promyslet svůj vztah k občankám a občanům a ke světu. Je nutné uvažovat o tom, jaký dopad má nebo může mít konkrétní bádání na náš svět – životní prostředí, lidská těla a vztahy ve společnosti. Věda nás ovlivňuje prakticky na každém kroku, ale jen málo je nucena nést odpovědnost za svoje dopady. Druhá věc, která by se dle mého názoru měla šlechtit, je genderová rovnost ve vědě – nastavení institucí, kariérních řádů a předpokladů pro vědeckou práci ženy často znevýhodňuje, jen málo se mohou účastnit rozhodování o směřování vědy, evropské statistiky ukazují, že vědkyně mají nižší platy než vědci. Oba aspekty se vlastně týkají rozvoje demokratičnosti vědy a nového vyjednání slova odpovědnost.

Mgr. Marcela Linková (*1974), díky vášni pro anglický jazyk studovala u výjimečných lidí na katedře anglistiky a amerikanistiky na FF UK a na Suffolk University v Bostonu. Dnes pracuje na doktorátu v oboru sociologie na FSV UK na téma veřejné vykazatelnosti vědy a vědních politik. V Sociologickém ústavu AV ČR, v. v. i., se kromě výzkumu vlivu genderu na výzkumné dráhy a fungování vědeckých institucí věnuje projektu na zvýšení genderové rovnosti a zlepšení postavení žen ve vědě. Ke svému životu potřebuje filmy, umění, tanec a hudbu.

SLOUPEK ANNY ARC

Unisex! Nejen kadeřnictví a oblečení, ale i centrum pro muže i ženy zřízené pro kariéru na naší univerzitě! Už nestačí jen obsah, tzn. absolvovat obor s vyznamenáním, my se musíme umět i prodat! Jak účinně využít hlas, První dojem, Jak požádat o zvýšení platu, Jak udělat dobrou prezentaci. Všechny kurzy mají podobný cíl: Soustřeďují se tematicky na individualitu každého účastníka a pomocí konstruktivní kritiky potenciálně zvyšují šance na úspěch při pohovorech a důležitých jednáních. Při komunikaci totiž působíme na ostatní jen z 10 % obsahem toho, co říkáme. Mít v hlavě encyklopedii je obdivuhodné, avšak přes 90 % výrazu naší prezentace tvoří nonverbální prvky – řeč těla a hlas. Je-li hlas monotónní, usneme, i kdyby byl obsah sebezajímavější. Kurzy vedou herci, kterým se univerzitní prostředí a jeho jinakost zamlouvá a ještě více to, že koučují skutečné vědecké obsahy svých vědeckých kolegů. Na konci kurzů mají vždycky radost z nových profi modelů. Překvapilo mě, že kurzů se účastní převážně ženy a 9 z 10 účastníků těchto kurzů pochází z humanitních oborů. Bylo zajímavé sledovat, že i někteří muži jsou dnes velmi nejistí. Nejen ženy potřebují podporu. To je fakt, který jsem ještě nedávna nebrala v potaz. Někteří muži na Západě ztrácí identitu. Především muži studující humanitní obory přemýšlí i o psychosociálních strukturách mezi oběma pohlavími. Jako agresory nebo lovce je už společnost odmítla a na kurzu bylo vidět, že mají problém vyjádřit svou řeč apelovaně nebo se špetkou agresivity – ta už jim totiž není vlastní. Herec musel pobíhat po místnosti a řvát „Seber se, dýchej a mluv!“, aby u řečníka jako našeptávač trochu uspěl. Jedna nedávno vydaná knížka končí slovy: Zítřek patří ženám. Upřesním jen, že zítřek na Západě patří ženám. U nás „na Východě“ musíme počkat na pozítří. Nebo alespoň na centrum, které se bude starat o způsob, jak prodat obsahy našich encyklopedií. Potřebujeme je až na malé výjimky všichni, jak muži, tak ženy.

Anna Arc
vědkyně v oblasti přírodních věd

AKTUALITY

STIPENDIUM L'ORÉAL UDĚLENO POČTVRTÉ

Ve čtvrtek 13. května byla již počtvrté udělena Stipendia L'Oreal pro ženy ve vědě v České republice. Celosvětovým partnerem stipendia, které je udělováno ve více než šedesáti zemích světa a také na mezinárodní úrovni, je UNESCO a domácím partnerem je Akademie věd ČR.

Stipendistky byly vybírány ve dvoustupňovém modelu. Do prvního kola se mohly s projekty přihlásit vědkyně do 35 let, které působí v oblasti věd o živé přírodě a materiálových věd. Ze zaslaných projektů vybírá porota (v jejímž čele stojí bývalá předsedkyně AV ČR Helena Illnerová) devět projektů, které postupují do druhého kola. V porotě jsou zastoupeni kromě akademiků a akademiček také zástupci firmy L'Oreal a české komise UNESCO. Po prvním kole bylo přizváno devět vybraných vědkyň k osobnímu pohovoru před komisí a na jeho základě pak byly zvoleny tři, jejichž projekty budou prostřednictvím stipendia realizovány. Devět finalistek, jejichž projekty se dostaly do druhého kola, bylo pozváno na slavnostní ceremonii, která proběhla v knihovně AV ČR.

Dramaturgie večera byla taková, že nejprve byla rozdána čestná uznání šesti finalistkám, které stipendium nezískaly, a na závěr byly vyhlášeny stipendistky. Spíše než vědkyně ale

dostali v průběhu večera prostor někteří členové a členky poroty. Ve svých projevech zdůrazňovali, že se v letošním roce sešel výrazně vyšší počet přihlášek než v předchozích letech (padesát dva, dohromady za čtyři roky sto čtyřicet) a že práce poroty byla velmi náročná. Není divu, a to nejen vzhledem k poměrně vysokému počtu přihlášených, ale také proto, že porota měla posuzovat odborně velmi různorodé projekty. Stipendium není samo o sobě příliš vysoké – čítá dvě stě tisíc korun, což představuje jen malou částku oproti běžným projektům v těchto vědních oborech, na druhou stranu ale mají stipendistky možnost ho použít dle svého uvážení, takže si například mohou zaplatit hlídání dětí či koupit přenosný počítač a zlepšit tak podmínky pro kombinování profesního a osobního času.

Za narůstajícím zájmem vědkyň o Stipendium může stát jak jeho prestiž a rostoucí přijímání ze strany české akademické komunity té skutečnosti, že jsou udělovány zvláštní ceny a stipendia určená výhradně ženám, roli může hrát i nejistá finanční situace, kterou v posledním roce akademické prostředí zažívá.

Stipendium v roce 2010 obdržely:

RNDr. Marie Kalbáčová, Ph.D. z Ústavu dědičných metabolických poruch 1. lékařské fakulty UK v Praze

doc. Ing. Gabriela Holubová, Ph.D. z Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni

Mgr. Jana Humpolíčková, Ph.D. z Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR

OCENĚNÍ EMBO

Evropská organizace pro molekulární biologii (EMBO) a Federace evropských biochemických společností (FEBS) udělují společně od roku 2007 cenu pro ženy ve vědě. Cílem udělování této ceny je vyzdvihnout příspěvek vědkyň pro rozvoj věd o živé přírodě. Odmě-

nou je cena ve výši 10 000 euro a vědkyně mají zvláštní plenární přednášku na kongresu FEBS. V letošním roce ocenění získala Ingrid Grummt působící v Německém centru pro výzkum rakoviny. Nominace pro letošní ocenění je možné zasílat do konce října 2010.

<http://www.embo.org/policy-and-society/women-in-science/women-in-science-award.html>

DEBATA O VĚDĚ A SPOLEČNOSTI

Na stránkách populárně-vědeckého magazínu *I, science*, který provozuje Imperial College, představili studenti krátké video, v němž se zaměřují na otázky spojené s komunikací vědy. Představují čtyři různé pohledy vědců na společnost a média. Na obrazovce rozdělené do čtyř polí se postupně objevují hlavy studentů představujících vědce, kteří hovoří z různých časových období za posledních 60 let. Video otevírá vědkyně, která hovoří o tom, že vědci a vědkyně jsou členové stejné společnosti, a měli by tedy brát v potaz názory veřejnosti na oblast výzkumu, ve které bádají. Tento – z dnešního pohledu – nejprogresivnější přístup poněkud tlumí další vědci a vědkyně. Historicky nejstarší názor, vizuálně podtržený černobílou plochou pole, se opírá o myšlenku, že být vědcem znamená zajímat se o svou práci a není důvod, aby se vědci zajímali také o to, jak vědeckou práci vnímá veřejnost. Postoje mezi těmito dvěma póly zastávají zbylé dva hlasy. Jeden z nich je ochoten připustit, že v oblasti aplikací má veřejnost prostor hovořit do toho, kam se vědění ubírá. Vědkyně zase zdůrazňuje důležitost vědecké gramotnosti, protože bude-li veřejnost více vědecky vzdělaná, bude mít větší užitek z vědeckého bádání. Vědci a vědkyně spolu na jednom místě diskutují z různých časových období – dochází tak k situacím, kdy vědkyně zmiňuje GMO a vědec reagující z černobílé obrazovky nerozumí tomu, o čem hovoří. Přesto, že se ve videu takto podtrhuje různost časových období, ze kterých jednotliví řečníci debatují, znamená to, že názory uchopující vědecké bádání v úzkém smyslu slova a vylučující širší společenský kontext se v současné době ve vědecké komunitě nevyskytují. Studenti komunikace vědy v komentáři k videu uvádějí, že se snaží ukázat, že mezi vědou a společností probíhá neustále pokračující debata, která nemá jasné závěry. Videem chtějí oslovit širší veřejnost. My jsme se rozhodly pro jeho představení proto, že by podle nás mohlo být pro vědce a vědkyně užitečnou inspirací pro reflexi vlastní práce.

<http://dougal.union.ic.ac.uk/media/iscience/?p=950>

MEDIÁLNÍ OKNO

Česká televize zahájila nový diskusní pořad *Kontexty*, s podtitulem „netradiční pohledy, analýzy a hledání souvislostí“. 27. dubna 2010 byl odvysílán díl s názvem *Česká věda, ta se nedá!* Aneb co láká mladé vědce k práci ve vlasti. Do televizního studia přizvali dramaturgové pořadu šest hostů. Tři vědce a tři zástupce rozhodovacích a úřednických funkcí, které se k vědě váží. Mezi hosty byli: molekulární biolog Petr Svoboda z Ústavu molekulární genetiky AV ČR, zoolog Pavel Stopka z Přírodovědecké fakulty UK, teoretický fyzik Martin Schnabl z Fyzikálního ústavu AV ČR, lingvista Karel Oliva, předseda vědecké rady AV ČR a současný člen Rady pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI; nová RVVI byla jmenována až po odvysílání pořadu), Zbyněk Frolík, člen RVVI, a Jan Vitula, ředitel sekce řízení operačních programů EU na MŠMT. Po zahájení diskuse, která byla otevřena stručným představením činnosti jednotlivých hostů, se moderátoři zaměřili na diskusi tématu, které bylo v podtitulu pořadu. Přizvaní akademici strávili významnou část své dosavadní dráhy v zahraničí na prestižních akademických institucích a byli dotazováni na to, co je vedlo k návratu do českého akademického prostředí. Ukázalo se, že se vrátili v návaznosti na finanční podporu, kterou získali z českých či mezinárodních zdrojů a měli možnost otevřít v českém akademickém prostředí vlastní výzkumné týmy.

Shodně označili za největší problém nejistotu, ve které se česká věda v souvislosti s financováním v posledním roce ocitla. Další perspektiva vědeckých týmů a stabilita vědecké práce je podle Petra Svobody v současné době nedostatečná a považuje ji za důležitější než objem peněz, který do vědy přichází. K tomu se později v diskusi připojil i Martin Schnabl s tím, že chybí finance na zkušenější vědce, kteří by dávali začínajícím vědcům perspektivu, že mohou ustavit tým a v dlouhodobějším výhledu vědecky pracovat. Ačkoliv Karel Oliva hovořil o tom, že vědci nepotřebují vysoké osobní finanční ohodnocení, ale jde spíše o peníze na provoz, podle Pavla Stopky jsou finance na vědce důležité, protože by umožnily zaměstnat v českých akademických institucích také vědce zahraniční. Do Oxfordu nejezdí kvůli přístrojům, ty má na fakultě k dispozici také, ale kvůli lidem. Podle Martina Schnabla by české vědě prospěla větší otevřenost a transparentnost při přijímání nových vědců do akademických institucí, která by byla zajištěna mezinárodně ustavenými panely, jež by vyloučily systém přijímání „kdo koho zná“. Mezi další diskutovaná témata patřilo doktorské studium a otázka možnosti školení studujících na ústavech Akademie věd ČR, prestiž vědeckého povolání a nově vznikající infrastruktury financované z Evropských fondů na vědu a výzkum.

<http://www.ceskatelevize.cz/program/210572230810008.html?online=1>

KNIHA

ČESKÉ

VYSOKÉ ŠKOLSTVÍ

Tento měsíc bychom vám chtěly představit publikaci České vysoké školství, jejímiž autory jsou Libor Prudký, Petr Pabian a Karel Šíma. Tito autoři jsou spojeni s Centrem pro studium vysokého školství, v. v. i a publikace vznikla v rámci jednoho z grantů CSVŠ. Jedná se o první publikaci určenou veřejnosti, která se systematicky zabývá vývojem českého vysokého školství za posledních dvacet let. Kniha vychází z dostupných dat a dosavadních výzkumů, které byly na poli českého vysokého školství uskutečněny. Její podtitul zní „Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání“ a je rámována konceptem sociologa Martina Throwa, který popsal procesy spojené s proměnou vysokého školství ve Spojených státech. Došlo tam – stejně jako v některých evropských zemích a také v ČR – k mnoha změnám, které Throw sleduje skrze nárůst studujících na vysokých školách: od studia určeného poměrně úzké skupině mladých lidí (elitní vzdělání) po studium určené velké části společnosti neomezené věkem (masové a univerzální vzdělání). Jádrem knihy tvoří dvě kapitoly. První z nich se zabývá pozicí studentů a vyučujících v prostředí masového školství a výzkumem na poli vysokoškolského vzdělávání. Zde si autoři všímají i role vzdělávacích politik. Druhá se zaměřuje

na smysl a obsah proměňujícího se vysokoškolského vzdělání. Ptá se na to, čemu má nárůst studujících sloužit, jaké cíle jsou skrze něj naplňovány a jakých podob takové vzdělávání nabývá. Zde se tedy dotýkají širších společenských otázek, které souvisejí s proměnou českého vysokého školství a jeho úlohy ve společnosti. Publikace plní dvojí roli – systematizuje dosavadní vědění v této oblasti a zároveň klade otázky, které se pomalu stávají předmětem veřejných debat a měly by být nadále diskutovány, protože reforma českého vysokého školství se po nepříliš šťastném rozjezdu pozastavila; v nejbližší době bude snad pokračovat, tentokrát doufejme v rozsáhlejší debatě a se zapojením akademické obce i širší veřejnosti.

AKADEMICKÉ PÁRY

Markéta a Václav Martínkovi jsou dalším párem, který bychom vám v rámci rubriky rády představily. Oba jsou biochemici a důležitou roli v jejich životě hrála Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Nejenže zde v současné době oba pracují, ale také se zde během svého vysokoškolského studia seznámili. Markéta a Václav mají dvě malé děti, přičemž Markéta v současné době vedle rodičovské pracuje na fakultě na zkrácený úvazek.

RNDr. Markéta Martínková, Ph.D. se narodila v roce 1976. V roce 1999 absolvovala magisterské studium biochemie na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, kde o dva roky později obhájila disertační práci. Na PŘF UK působí od roku 1999. Je držitelkou ceny PRIX DE CHIMIE, kterou uděluje Francouzská ambasáda ve spolupráci s firmou Rhodia. V rámci postdoktorské stáže absolvovala vědecký pobyt v Japonsku na universitě Tohoku, IMRAM v Sendai.

RNDr. Václav Martínek, Ph.D. se narodil v roce 1976. Stejně jako Markéta absolvoval v roce 1999 magisterské studium biochemie na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, kde o dva roky později obhájil disertační práci. Na PŘF UK pracuje od roku 1999. V rámci postdoktorské stáže absolvoval několik vědeckých pobytů na Loyola University Chicago v USA. Zajímavým tématem rozhovoru byla mimo jiné i zkušenost s Japonským kulturním a pracovním prostředím, kterou získala Markéta během svého postdoktorského pobytu. Během rozhovoru vyprávěla o postavení Japonek ve vědeckých profesích, které hodnotila jako velmi problematické.

Markéta: Je pravda, že v Japonsku to mají ženy daleko složitější, protože tam nemají úplně rovnocenné postavení. Musejí vyvinout daleko více snahy než japonští mužští kolegové, aby byly alespoň trochu respektovány. Můj šéf, profesor Shimizu, měl v laboratoři hodně žen, což nebylo pro Japonsko úplně typické. Japonské ženy jsou ve vědě úspěšné, ale v momentě, kdy se vdají, s kariérou končí. Je tam mnoho mladých ambiciózních a talentovaných vědkyň, které jsou smířené s tím, že jakmile budou mít děti, končí s prací.

Václav: Tam přetrvává model, že žena je doma s dětmi a muž pracuje.

Markéta: Cítila jsem tam, že musím podávat možná dvojnásobný výkon než muži, abych třeba přesvědčila nějakého diskutéra na méj prezentaci, že mám pravdu. Ale já mám tyhle výzvy ráda. Měla jsem radost, že jsem si po těch dvou letech vydobyla respekt i u jiných profesorů z dalších laboratoří.

Celý rozhovor naleznete na www.zenyaveda.cz v sekci Akademické páry.

DETEKTOR

Domácí práce jsou akademickým tématem, tvrdí Londa Schiebinger a Shannon K. Gilmartin v nedávném vydání časopisu *Academe Online*. V článku představují výsledky studie Managing Academic Careers Survey realizované Michelle R. Clayman Institute for Gender Research na Stanford University, které publikovaly ve zprávě *Dual-Career Academic Couples: What Universities Need to Know*. Dle jejich zjištění ženy vykonávají dvakrát více domácích prací (definovaných jako vaření a nákup potravin, praní a domácí úklid) než muži (54 % versus 28 %). Těmito činnostmi tráví téměř 20 hodin týdně. Ženy se také věnují nepoměrně více péči o děti a stárnoucí rodiče. Rodičovskou práci (kterou autorky definují jako fyzickou, psychosociální a intelektuální odpovědnost) vykonávají ženy z 56 % a muži z 36 %. Tyto rozdíly mají nepochybně dopad na možnosti profesního rozvoje vědkyň. Mary Ann Mason a Marc Gulden ve studii „Do Babies Matter?“ (2002) ukazují, že vědkyně, které mají děti během pěti let od doktorátu, mají pětkrát menší šanci získat tenure než muži, kteří mají děti v tomto období.

Americké univerzity v současnosti nabízejí různé typy příspěvků na zdravotní péči, péči o děti a někdy i příspěvky na bydlení či školné. Místo toho autorky navrhují, aby americké univerzity nabízely flexibilní plány, které by si zaměstnanci a zaměstnankyně mohly ušít na míru podle toho, co zrovna potřebují. Jak uvádějí autorky, příspěvky na domácí práci by tuto neviditelnou, nehodnocenou práci, která nevstupuje do měřítek hrubého domácího produktu, zhodnotily a přenesly by ji ze soukromé sféry rodiny do veřejného sektoru práce, což by také uvolnilo čas, který vědkyně mohou věnovat rozvoji své profese.

Marcela Linková
koordinátorka NKC-ŽV

INFOMAT

(<http://www.infomat.nkc.cz/>) je webový portál určený především studujícím vysokých škol a začínajícím vědcům a vědkyním. V newsletteru vám přinášíme vybrané grantové nebo stipendijní příležitosti ze sekce MOBILITA, ve které jsou k dispozici odkazy na další relevantní portály a konkrétní studijní a stipendijní příležitosti v zahraničí, a ze sekce VĚDA A VÝZKUM, která informuje o grantových příležitostech pro začínající vědce a vědkyně, mezinárodních sítích začínajících vědců a vědkyň, soutěžích a konferencích.

NABÍDKA 67 DOKTORANDSKÝCH MÍST V OBORU MATEMATIKA A FYZIKA

SISSA (International School for Advanced Studies) v italském Terstu nabízí 67 doktorandských míst v různých oblastech matematiky a fyziky. Nabídka je určena mladým zájemcům/kyním těsně po ukončení pregraduálního stupně studia se silným zájmem o výzkum. Předchozí výzkumné zkušenosti nejsou vyžadovány. Studující mohou získat grant ve výši přibližně 1040 EUR na měsíc. Grant je udělován na dobu 3 let s možností prodloužení o jeden rok. Uzávěrky pro podávání přihlášek se různí podle zvoleného oboru studia. Jedna je určena na 8. července 2010, druhá na 23. září 2010. Bližší informace o nabídce jednotlivých oborů jsou dostupné z

http://www.sissa.it/main/?p=COURSES_PHD.

OTEVŘENÍ DOKTORSKÉHO PROGRAMU „POLITICKÁ VĚDA: KOMPARATIVNÍ A EVROPSKÁ POLITIKA“

Centrum pro studium politické změny (The Centre for the Study of Political Change) univerzity v Sieně otevřelo doktorský program „Politická věda: komparativní a evropská politika“. Cílem programu je vzdělávat studující v teorii a metodologii politologie. Zvláštní důraz bude kladen na komparativní politiku, mezinárodní vztahy a evropská studia. Program je cílen jak na studenty/ky, kteří/ré plánují se daným oblastem dále věnovat na akademické úrovni, tak těm, kteří/ré uvažují o kariéře na poli veřejné správy, žurnalistiky či mezinárodního bankovníctví a obchodu. Zájemci/kyně mohou své přihlášky posílat do 20. června 2010. Podrobnější informace najdou na adrese:

<http://www.gips.unisi.it/gradschool/news/40/prova>.

VÝZVA K PODÁVÁNÍ PŘÍSPĚVKŮ NA ČESKOU A MEZINÁRODNÍ KONFERENCI FHS UK

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy vyzývá k zaslání příspěvků na konferenci „Reprezentace odlišného těla a monstrosity v interdisciplinární perspektivě“, jež je součástí rozsáhlejšího projektu Reprezentace tělesné jinakosti v historické a interdisciplinární perspektivě. Konceptuálně a tematicky je propojena s interdisciplinární mezinárodní konferencí „Crippling Neoliberalism: Interdisciplinary Perspectives on Governing and Imagining Dis/Ability and Bodily Difference“ pořádanou taktéž FHS UK. Kromě prezentací případových studií se konference soustředí především na teoretické přístupy a konceptualizace tělesné jinakosti diskutované v současném zahraničním bádání. Konference je koncipována primárně jako mezooborové studentské a doktorandské fórum. Uzávěrka pro zaslání příspěvků na obě konference je 30. června 2010. Obě se konají v Praze – česká ve dnech 6.–7. října, mezinárodní ve dnech 8.–9. října 2010. Informační materiál o české konferenci je vyvěšen na http://ff.ujep.cz/files/Kk/rijen/k_reprezentace10.pdf, o mezinárodní na <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/termine/id=13780>.